

ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING OG'ZAKI VA YOZMA NUTQ KOMPETENTSIYALARINI SHAKLLANTIRISH

Vobkent tuman 3-son texnikum ona tili o'qituvchisi

Esanova Anora

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarining ona tili darslarida o'quvchilarning og'zaki va yozma nutq kompetentsiyalarini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari yoritilgan. Shuningdek, dars jarayonida zamonaviy interfaol metodlar, matn ustida ishlash texnologiyalari va nutq madaniyatini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Ona tili, kompetentsiya, og'zaki nutq, yozma nutq, lingvistik ta'lim, interfaol metodlar, matn, ijodiy yondashuv.

1. Kirish

Bugungi kunda uzluksiz ta'lim tizimining asosiy maqsadi shunchaki bilim berish emas, balki o'quvchilarda hayotiy ko'nikmalarni – **kompetentsiyalarni** shakllantirishdan iborat. Ona tili ta'limida bu jarayon bevosita muloqot madaniyati, fikrni aniq va ravon bayon eta olish qobiliyati bilan uzviy bog'liq.

Ona tili darslarining bosh vazifasi o'quvchini fikrlashga, o'z fikrini og'zaki va yozma shaklda ilmiy, adabiy til me'yorlariga muvofiq to'g'ri bayon etishga o'rgatishdir. Afsuski, amaliyotda to'quvchilarning grammatik qoidalarini yod olishi yuqori darajada bo'lsa-da, ularni amalda – muloqotda va yozma ijodda qo'llashda ayrim muammolar kuzatilmoqda. Shu bois, og'zaki va yozma nutq kompetentsiyalarini uyg'un holda rivojlantirish pedagogik jamoaning eng muhim vazifalaridan biridir.

2. Asosiy qism: Og'zaki va yozma nutqni shakllantirish yo'llari

O'quvchilarda nutq malakalarini rivojlantirish bosqichma-bosqich amalga oshiriladi va u quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

A. Og'zaki nutq kompetentsiyasini rivojlantirish metodikasi

Og'zaki nutq — bu o'quvchining muloqotga kirishish, o'z qarashlarini himoya qilish va tinglovchiga ta'sir ko'rsatish qurolidir. Uni rivojlantirishda quyidagi usullar samarali natija beradi:

- **"Klaster" va "Bumerang" texnologiyalari:** Mavzu yuzasidan o'quvchilarning o'z fikrlarini erkin, ketma-ketlikda og'zaki bayon qilishini ta'minlaydi.
- **Munozara va debatlar:** Darsda muammoli vaziyatlarni yaratish o'quvchilarni mantiqiy fikrlashga, o'z fikrini dalillar bilan og'zaki himoya qilishga undaydi.
- **Rolli o'yinlar va sahnalashtirish:** Turli hayotiy vaziyatlarni gavdalantirish orqali o'quvchilarning so'z boyligi va muloqot madaniyati ortadi.

B. Yozma nutq kompetentsiyasini rivojlantirish metodikasi

Yozma nutq fikrni chuqurroq o'ylashni, imlo va punktuatsiya qoidalariga qat'iy rioya qilishni talab etadi. Yozma savodxonlikni oshirishda quyidagilarga e'tibor qaratish lozim:

- **Erkin yozish (Free writing) mashqlari:** O'quvchilarga cheklangan vaqt ichida muayyan mavzuda o'z fikrlarini to'xtovsiz qog'ozga tushirish imkoniyatini berish. Bu ulardagi "oq qog'oz qo'rquvi"ni yo'qotadi.
- **Insho va bayonlarning zamonaviy turlari:** Standart mavzulardan tashqari, "Maktub", "Ese", "Tanqidiy sharh" kabi janrlarda yozishni o'rgatish o'quvchining shaxsiy munosabatini shakllantiradi.
- **Matn tahriri ustida ishlash:** Xatoli matnlarni berish va ularni o'quvchilarning o'zi tahrir qilishini ta'minlash yozma nutqdagi kamchiliklarni tez bartaraf etadi.

3. Integratsiyalashgan yondashuv va raqamli vositalar

Zamonaviy darslar axborot texnologiyalarisiz tasavvur etilmaydi. Ona tili darslarida nutq kompetentsiyalarini rivojlantirish uchun quyidagi raqamli vositalardan foydalanish tavsiya etiladi:

1. **Audio va video materiallar:** Matnlarni eshitib, uning mazmunini og'zaki so'zlab berish yoki yozma ravishda xulosa chiqarish (Listening ko'nikmasi orqali nutqni rivojlantirish).

2. **Bloglar va onlayn platformalar:** O'quvchilarning internet tarmoqlarida kichik maqolalar, o'z fikr-mulohazalarini yozib borishi ularning yozma nutq mas'uliyatini oshiradi.

4. Xulosa

Xulosa qilib aytganda, umumiy o'rta ta'lim maktablarining ona tili darslarida o'quvchilarning og'zaki va yozma nutq kompetentsiyalarini shakllantirish uzluksiz, tizimli hamda ijodiy yondashuvni talab qiluvchi murakkab pedagogik jarayondir. Zamonaviy ta'lim talablaridan kelib chiqqan holda, o'qituvchi faqatgina nazariy qoidalarini yodlatish bilan cheklanib qolmasdan, har bir darsda o'quvchini faol muloqot subyektiga aylantirishi lozim.

Ona tili darslarida interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, tanqidiy fikrlashga undovchi matnlar va ijodiy yozish mashqlaridan unumli foydalanish quyidagi muhim natijalarni beradi:

- O'quvchilarning o'z fikrini og'zaki ravishda mantiqiy, ta'sirchan va adabiy til me'yorlariga muvofiq bayon etish ko'nikmasi ortadi;
- Imlo va punktuatsiya qoidalarini yodda saqlash emas, balki ularni yozma nutqda ongli ravishda qo'llash malakasi shakllanadi;
- Yoshlarning mustaqil fikrlashi, tahlil qilish va axborotni to'g'ri qayta ishlash layoqati yuksaladi.

Mazkur metodik yondashuvlarning amaliyotga tatbiq etilishi o'quvchilarning funksional savodxonligini oshirish bilan bir qatorda, ularning jamiyatda o'z o'rnini topa oladigan, har tomonlama yetuk va raqobatbardosh shaxs bo'lib voyaga yetishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. G'ulomov A., Ne'matov H. *Ona tili o'qitish metodikasi*. - Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti, 2012.

2. Yo'ldoshev Q., Mahmudov N. *Ona tili ta'limi konsepsiyasi*. - Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, 2020.
3. Azizxo'jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. - Toshkent: TDPU, 2006.
4. Jumaniyozova M. *Ona tili darslarida o'quvchilarning og'zaki nutq madaniyatini rivojlantirish yo'llari*. "Xalq ta'limi" jurnali, 2023-yil, 3-son.
5. Umumiy o'rta ta'limning ona tili fani bo'yicha Davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. - Toshkent: Iste'dod, 2022.